

WIE OREN HEEFT

Bij de nieuwe bundel van Chawwa Wijnberg

door Mario Molegraaf

Middelburg, 29 maart 2019

Vandaag is het de dag van Chawwa Wijnberg, vandaag is het de dag van haar nieuwe dichtbundel, maar vandaag is het ook de dag dat een ernstig misverstand uit de wereld moet worden geholpen. In Chawwa's werk spelen horen en oren, ogen en zien een belangrijke rol. Kijk maar naar, vandaag herdrukt, *Aan mij is niets te zien*, haar eerste boek. Of luister naar de titel van het nieuwe boek dat vandaag verschijnt: *Het ontbreken hoor je niet*. Of luister naar een van de gedichten eruit, waarin ze het heeft over 'een zacht vers voor dove oren'. Je hoorde het ook al in vorige bundels waarin ze schreeuwde 'tegen dove oren'.

Oren, individueler kan bijna niet. Acht miljard mensen op deze aarde, en dat betekent acht miljard verschillende orenparen. Daarom – dit is het misverstand dat moet worden rechtgezet – zijn niet de ogen, zoals het gezegde wil, maar de oren de spiegel van de ziel. Let maar op, je hebt de grove lappen en de subtiele flappen, en een ongekend scala daar tussenin. Zie eens wat voor beestmens er vast zit aan zo'n lompe homp. Of kijk wat voor verrukkelijke vrouw of karaktervolle kerel er bij zo'n verfijnd krakeling-oor hoort.

Ik mag verklappen dat ik tevreden ben over mijn oren. Over de buitenkant in ieder geval, minder over de binnenzijde. Het is net als met die elegante Franse auto's, ze ogen fraai maar functioneren gebrekkig. Mijn huisarts vertelde me eens, toen ze weer druk aan het spitten en het spuiten was: 'Je gehoorgang is zo fijntjes, zo smal, daarom gaat het iedere keer mis.' De eerste uren na zo'n ingreep zijn voor mij altijd een openbaring, het klateren van het water uit de kraan, ik was vergeten dat de wereld zo weelderig kan klinken.

Maar al snel begeven ze het weer, mijn oren. Ik heb een gewoontegebaar, een knipje met duim en wijsvinger, om te controleren of ze niet helemaal zijn dichtgegaan. Van Chawwa's *Het ontbreken hoor je niet* heb ik geleerd: het is helemaal niet erg om een beetje doof te zijn, en een beetje blind mag ook. Door alles te horen, alles te zien, gaat namelijk alles verloren, je hoop, je geloof, je liefde.

Deze nieuwe gedichten van Chawwa – ik zal het niet tegenspreken – zijn geschreven met de dood voor ogen, het einde binnen gehoorsafstand. 'Is het nog ver,' vraagt ze zich af. Ze is moe en medisch. De wereld wil nog steeds niet deugen. En dan is er dat tergende verleden, steeds vaker weerspiegeld in het heden. De oude antisemieten gaven luid en duidelijk te kennen wie ze waren, de nieuwe hullen zich graag in een verdoezelend gewaad. Je vindt ze bijvoorbeeld onder de politici die nadrukkelijk beweren aan de goede kant te staan. Zij wel. Zogenaamd weten ze niet, of misschien weten ze echt niet. Een poosje geleden belandde ik al zappend bij een quiz op televisie. Jesse Klaver krabde zich langdurig achter de nogal grove oren bij de vraag: 'Wanneer begon de Tweede Wereldoorlog?' Na een lange stilte meldde hij opgelucht: '1672.' Nul punten!

Chawwa Wijnberg kent de juiste jaartallen precies. Lang niet de enige reden voor treurnis en woede in haar nieuwe gedichten. Ze weet maar al te goed: het kwaad zit niet alleen in de anderen, het zit ook in ons. En het kwaad manifesteert zich zodra het de kans krijgt, de kans bijvoorbeeld die de sociale of eigenlijk de asociale media bieden. 'Vandaag (...) gooi ik alle rancune/ fris van de lever/ door roeien en door ruiten,' zoals de dichteres samenvat. Na zo'n gedicht weet ik het weer: voor mij nooit zo'n stomme smartphone, ik blijf als laatste Nederlander mijn oor bij mijn ouwe trouwe Nokia te luisteren leggen.

Maar, en dit is nu eens een heel ander maar, niet het maar van de mitsen en maren, maar een maar met een hoera, de dichteres gaat níet onder in het pessimisme dat overmatig gebruik van oog en oor je ingeeft. Het bittere kruid kan smaken naar jonge sla. Ze levert ondanks alles een zonnetje van een sonnetje, en dat is geen geval van oorrijm maar van oogrijm. Er is veel Middelburg, veel Zeeland in deze poëzie. 'Zelfs de depressie/ is op vakantie,'

schrijft ze in zo'n zonnig Zeeuws gedicht. Ze blijft vrolijk geloven, geloven 'in de fuut/ en geloven in de wielewaal/ in toekomst en in eieren'.

De natuur is, zeker op een lentedag als vandaag, de eeuwige hoopgever, de dichteres heeft oog en misschien zelfs oor voor de grasspriet die 'door duimendik beton' breekt. Maar het mooiste en tegelijk het noodzakelijkste is dat ze de onbevangingheid weet te bewaren, dat het kind in haar van bijna 77 jaar zich blijft verbazen. Alleen dan gedijt de poëet, alleen dan bloeit de poëzie.

Ik zal zo dadelijk eens goed de oren van Chawwa gaan bekijken, maar eigenlijk weet ik al wat ik te zien krijg. Eerst wil ik u allemaal vragen: open uw ogen en oren voor de gedichten uit *Het ontbreken hoor je niet*. Ze zijn prachtig, een hoogtepunt in haar oeuvre, geslaagd als poëzie en geslaagd als profetie. 'Groei maar gras,' schrijft ze. 'Groei over alle haat/ en wanhoop heen/ bedek hun zieke/ dode lijven// groei maar gras// en laat de kinderen/ de wonderen vinden.'

Hoor ik het goed? Ik kan de verleiding niet weerstaan mijn gebaartje nog eens te maken. En ik kan de verleiding niet bedwingen om op deze dag de woorden van Jezus te citeren, uit het eerste evangelie, Markus 4 vers 9: 'Laat wie oren heeft om te horen het horen.'